

KOMPOZITSIYA ASOSLARI**Shodiyeva Shoirra Erkin qizi***Toshkent Kimyo xalqaro universiteti “Rangtasvir” kafedrasi o‘qituvchisi*sh.shodiyeva@kiut.uz

Annotatsiya: Ushbu tezisdagi kompozitsiya tushunchasi, uning tasviriy san’atdagi o‘rni va ahamiyati, shuningdek, kompozitsiya tuzish prinsiplari tahlil etiladi. Kompozitsiya san’at asarlarida muvozanat, uyg‘unlik va ifodalilikni ta’minlashda muhim rol o‘ynaydi. Tadqiqot davomida turli vizual elementlarning joylashuvi, ularning o‘zaro aloqasi va umumiy estetik ta’siri yoritiladi.

Kalit so‘zlar: kompozitsiya, uyg‘unlik, tasviriy san’at, muvozanat, dinamika, ritm.

Аннотация: В данном тезисе рассматривается понятие композиции, её роль и значение в изобразительном искусстве, а также принципы построения композиции. Композиция играет важную роль в обеспечении баланса, гармонии и выразительности художественных произведений. В ходе исследования раскрываются вопросы расположения различных визуальных элементов, их взаимосвязь и общий эстетический эффект.

Ключевые слова: композиция, гармония, изобразительное искусство, баланс, динамика, ритм.

Kirish:

Kompozitsiya tasviriy san’atning asosiy tushunchalaridan biri bo‘lib, san’at asarining tuzilishi va uning mazmuniy hamda estetik jihatdan samarali ifodalanishida muhim rol o‘ynaydi. Kompozitsiya tamoyillari rassom, dizayner yoki me’morning o‘z g‘oyalarini aniq va jozibali shaklda yetkazishiga yordam beradi.

Asosiy qism:

1. Kompozitsiyaning asosiy tamoyillari
- Muvozanat (balans) – tasviriy san’at asarida vizual og‘irlikning teng taqsimlanishi muhim ahamiyatga ega.

- Uyg'unlik (garmoniya) – Rang, shakl va chiziqlarning bir-biriga mos kelishi va bir butunlikni hosil qilishi.

- Ritm va dinamika – Kompozitsiyadagi elementlarning takrorlanishi orqali harakat va jonlilik hissi yaratilishi.

- Markaz va aksent – Tomoshabin diqqatini tortadigan asosiy elementni ajratish.

2. Kompozitsiya turlari

- Statik kompozitsiya – Qattiq tuzilishga ega bo'lib, barqarorlik va muvozanat hissini beradi.

- Dinamik kompozitsiya – Harakat va o'zgarish taassurotini uyg'otuvchi elementlarga asoslangan.

- Markazlashgan kompozitsiya – Diqqat markazi kompozitsiyaning o'rtasida yoki asosiy nuqtasida joylashgan bo'ladi.

- Diagonal kompozitsiya – Harakat va chuqurlik hissini kuchaytirish uchun diagonal chiziqlarga asoslangan.

3. Kompozitsiyada asosiy elementlar

- Nuqta, chiziq va shakl – Kompozitsiyaning asosiy tarkibiy qismlari hisoblanadi.

- Rang va yorug'lik – Kompozitsiyaning ta'sirchanligini oshirishda muhim omillar vazifasini bajaradi.

- Miqyos va proporsiya – Elementlar o'rtasidagi nisbat va hajm muhim ahamiyatga ega.

Xulosa

Kompozitsiya san'at asarining asosiy qurilish tamoyillaridan biri bo'lib, uning samarali tuzilishi va ifodaliligini ta'minlashda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Tasviriy san'atda kompozitsiya qonuniyatlarini bilish va ularni amaliyotda qo'llay olish rassom yoki dizaynerning ijodiy muvaffaqiyatini belgilaydi. Kompozitsiya tuzish tamoyillarini o'rganish orqali ijodkorlar o'z asarlarining ta'sirchanligini oshirishi va tomoshabin bilan samarali vizual aloqa o'rnatishi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Лазарев В. Н. "Произведения живописи: композиция и стиль" – Москва: Наука, 2009.
2. С. Дженкинс "Основы композиции в изобразительном искусстве" – Ташкент: San'at, 2015.
3. Альперович М. "Теория и практика художественной композиции" – Москва: Академия, 2018.